

Colson Whitehead – *Zóna jedna* (ukázky z knihy, přeložil Luboš Snížek, Maťa 2022)

Vždycky chtěl bydlet v New Yorku. Jeho strýček Lloyd bydlel v downtownu na Lafayettově a on v dlouhých pauzách mezi návštěvami snil o tom, jaké by to bylo žít v jeho bytě. Když ho jeho otec a matka táhli do města na nějakou všemi vychvalovanou sezónní výstavu nebo „však uvidíš“ broadwayský trhák, obvykle k Lloydovi zaskočili říct mu rychlé ahoj. Ta odpoledne se zachovala v sériích fotografií vyfocených cizími lidmi. Jeho rodiče se v době digitální multiplicity urputně odmítali vzdát svého vlastního políčka v osamělých oblastech odporu: kávovar, který neukazoval čas, slovníky v papírové podobě, fotoaparát, který uměl dělat jenom fotky. Rodinný fotoaparát nevysílal svoje koordináty k satelitu na oběžné dráze. Neumožňoval jim zabukovat si letenku do plážových resortů s bezplatnou kyvadlovou dopravou do deštných pralesů. Nepožíval videa vysokého rozlišení nebo něčeho takového. Fotoaparát byl tak zastaralý, že jej bez problémů dokázal zmáčknout každý kolébající se exemplář, kterého jeho otec zmermomocnil mezi kolemjdoucími, bez ohledu na to, jak hluboká prázdnota se odrážela v telecích výrazech jejich turistických tváří nebo jak moc jim místní mizérie křivila páteř. Jeho rodina pózovala na schodech muzea nebo pod oslnivou markýzou s do očí bijícím plakátem nad jejich levým ramenem – pořád stejná kompozice. Chlapec stál rok co rok uprostřed, na ramenou mrtvé ruce svých rodičů. Neusmíval se na každém obrázku, jen na tom procentu vybraném pro fotoalbum. Pak už jen v taxíku na cestě ke strýčkovi a ve výtahu, jakmile si je portýr pořádně prolustroval. Strýček Lloyd se pohupoval ve dveřích a zdravil je škodolibým: „Vítejte v mém skromném bungalovu.“

Zatímco jeho rodiče byli představováni nejčerstvější přítelkyni strýčka Lloyda, chlapec byl dole v hale blahem bez sebe, vrzal na kapučínové kůži rohové pohovky a žasl nad nejposlednějšími permutacemi domácí zábavy. Nejdřív hledal to nejnovější. Při téhle návštěvě to byly bezdrátové reproduktory strašící v koutech jako vyzábílí duchové, při další padl na kolena před připosraženou blikající krabičkou, která sloužila jako jakýsi multimediální mozek. Přejel prstem po jejich temných površích a pak na ně fouknul a tričkem setřel svůj otisk, který na nich zanechal. Televizory byly ty nejnovější, největší, levitovaly v prostoru a pulzovaly řadou extravagantních funkcí, podrobně vysvětlených v neotevřených manuálech. Jeho strýc měl přístup na každý kanál a v úložném prostoru otomanu spravoval mauzoleum dálkových ovladačů. Chlapec se díval na televizi, postával před skleněnými stěnami a hleděl na město přes kouřová, UV záření nepropouštějící okna, devatenáct pater vysoko.

Opětovná setkání bývala úžasná a rutinní, raná výuka rekurzivní povahy lidské zkušenosti. „Na co se díváš?“ ptaly se přítelkyně, když se tam objevily s minerálkou a chipsy, a on s divným pocitem, jak se na něm to panoráma podepisuje, odpovídal: „Na baráky.“ Byl jen smítkem prachu vířícím v soukolí obřího hodinového strojku. Miliony lidí mířily do téhle úžasně mašinky, žily, potily se a lopotily se v ní, sloužily tomu mechanismu metropole a dělaly ji větší, lepší, jeden velkolepý příběh či nespílitelná představa za druhou. Jak malinký jsem, převaloval mezi zuby. Ale přítelkyně mluvily o hororech s monstry v televizi, o ženách ve filmech s monstry, v nichž ty ženy běhají po lesích, hroutí se ve skříních ve snaze ani nedutat nebo marně stopují pickup, který by je zachránil před vražedným maniakem z Buranova. Ty, co vydržely až do závěrečných titulků, to zvládly pomocí čehosi jen těžko vysvětlitelného v jejich povaze. „Já tyhle strašidelné filmy nesnáším,“ říkávaly přítelkyně před návratem k dospělým ve snaze působit jako tetičky, jako kdyby právě ony mohly být těmi prvními, co postoupí na tuto funkci. Co se týče data spotřeby, byl mladší bratr jeho otce velmi vybíravý.

On rád sledoval filmy o monstrech a vířící město dole. Upínal se na zvláštní detaily. Na starobylé vodárenské věže číhající na vrcholcích těch zarputilých starých předválečných staveb a u těch

vyšších na mohutné centrální vzduchotechnické jednotky, které tam dřepěly a ovíjely zápasící výškové budovy a leskly se jako vyhrězlé vnitřnosti. Na asfaltové lysiny na temeni činžovních domů. Zaměřoval se na plážová křesílka občas i po sezóně zapíchnutá do šterku, zdánlivě přivátá poryvem větru z ulice dole. Komu patřila? Tomu, kdo pozoroval celé městské čtvrtě a utvářel si své pole působnosti. Pošilhával po sloganech táhnoucích se kolem vstupů na schodiště, na reflexní barvou psané výhružky a pidžin manifesty impotentních revolucionářů. Žaluzie a rolety bývaly stažené, vytažené anebo jenom napůl – otvory v děrných štítcích dešifrovatelných pouze dávno nefunkčními sálovými počítači dřepícími v krustě neoznačených navážek. Kusy obyvatel vystavené ve výlohách, které aranžoval kurátor se zálibou pro nelogičnost: roztažené proužkované nohy městského golfisty, který se trefuje do cedníku; polovina dámského torza zabalená do tyrkysového blejzru zahlédnutá přes lichoběžníkové okno; ruka chvějící se na titanovém stole. Stín na bobku za koupelnovou zástěnou z hrbolatého skla, pára plazící se zpod štěrbiny.

Vzpomínal, jaké to bývalo, na klientelu celého toho panoramatu. Budovy na sebe nahoru a dolů ostrovem narážely, ponižovaly skrčky svou vertikálností a ambicemi, trucovaly ve stínu jiných. Starostou byla, v každém volebním období, nevyhnutelnost. Starým mistrům včerejška, kterým kdysi slavní architekti pomohli na svět a dali jim honosná jména, se vysmíval kouř spalovacích motorů a technologická vylepšení v konstrukci. Čas odlabával elegantní kamenickou práci a ta se vířivě snášela nebo opadávala na chodník v prachu, úlomcích i v celých kusech. Vnitřek za fasádami byl vykuchán, dispozičně změněn a vybaven novými elektrickými rozvody podle nových teorií o užitečnosti následující éry. Klasický šestipokoják se proměnil ve voštinové studio, ubíjející robotárna ve výrobnu obehnanou kójemi. Každou módě nevyhovující čtvrt čekala bourací koule a její kosti byly rozemlety, aby pomohly svým nástupcům k větší slávě, ocel do oceli. Ze sutin povstávaly, vlna za vlnou, nové budovy a setřásaly minulost jako přistěhovalci. Adresy zůstávaly neměnné, stejně jako chybné filosofie. Tohle se nedělo nikde jinde. Tohle bylo New York City.

Právě tohle chlapce ohromovalo. Jeho rodina se u strýčka Lloyda zastavovala každých pár měsíců. Pil minerálku, sledoval filmy o monstrech, držel stráž u okna. Budova byla totem pokrytý modrým kovem, kukaččí mládě v hnízdě starých domů bez výtahu. Komise územního plánování shrábla svoje kapsové a on se teď vznášel nad ostrovem sbíhajícím se do špičky. Byl v tom jakýsi vzkaz, kdyby se dokázal ten jazyk naučit. Když během návštěv přšelo, povrchy budov byly bezcitné a prázdné, tak jako dnes, po letech. S chodníky ztracenými z dohledu si chlapec vyčarovával město neobydlené, město, kde za těmi mílemi a mílemi skla nikdo nebydlí, kde se v obývacích pokojích zaplněných elegantním a pravým katalogovým nábytkem nepotkávají žádné spřízněné duše a kde výtahy na konci dlouhých kabelů visí jako loutky. Město jako loď duchů v posledním oceánu na kraji světa. Byl to úchvatný a složitý klam, Manhattan, a vy jste z pokřivených úhlů podmračených dnů viděli, jak se rozpadá, a byli nuceni vnímat to chatrné stvoření v jeho pravé povaze.

.....

Prvních pár týdnů vyhazovali těla z oken. Bylo to efektivní. Pravděpodobnost zranění kolemjdoucího se limitně blížila nule. Nic netušící, trefený bez varování, venku na cigárku. Vytáhli těla na parapet a nechali je, až se převáží. Když se vyskytla bezpečnostní okna s pojistkou proti vloupání, prostřelili sklo. Když se jim nechtělo okno zvedat, prostřelili sklo. Pak počkali na zvuk skla tříštěného na milion kousků a stejně tak i na žuchnutí těl pukajících po dopadu na beton.

Šetřilo to čas i energii. Patřili k národu zamilovanému do zkratk a ten impulz přetrvával. Bylo to snazší než táhnout těla dvanáct pater dolů a pak šlapat zase nahoru a pokračovat v čištění. Přirozeně,

čím vyšší patro, tím větší bordel. V patřičnou dobu si Likvidace stěžovala Poručíkovi a každé gumě ve Fort Wontonu, která byla dostatečně vylízaná, aby ji vyslechla. „Cože to?“ divili se oficiři. Tu jednotku přes její protichemické přilby nebylo skoro slyšet.

„Defenestrace!“ křičela Likvidace hlasitěji, uvyklá takovému ponižování. Defenestrace jejich práci nadměru komplikovala. Byla nehygienická. A na rovinu, i nevlastenecká. Všechno to uvnitř byl jen rozšmelcovaný žmolkovitý sliz a netěsnící pytle za sebou zanechávaly karmínovou kejdou na ulici, na dvoukolácích i na plošinách poštovních dodávek. A to i když pytle zůstávaly většinou neporušené.

Mark Spitz připustil, že Likvidace řála do živého. Zažil, že seděl zahlobán na chodníku, když jen pár stop od něho plesklo nějaké tělo v pytli a on dostal sprchu blivajzem a klkovitou kaší. Gary se omluvil, že neřekl bacha, ale i tak to v prvních týdnech vývoj jejich kamarádství docela zpomalilo.

Téhle praxi zatnula tipec rozbitá okna. Likvidace mohla o riziku kontaminace kňučet do aleluja, ale Buffalo chtělo město obyvatelné pro nové nájemníky. Zvláště po tom, co se Zónou Jedna prohnali mariňáci, jakkoliv to bylo nevyhnutelné. Tehdy nebyl čas na bonton, jen hrubá síla mohla srovnat do latě ty tisíce tisíců mrtvých. Nyní, s uvedením čističských jednotek, mohli postoupit v otázce Amerického fénixe. Nová éra rekonstrukce byla prozíravá, uvážlivá, myslící na nejrůznější detaily, které přinesou ovoce teprve v letech budoucích. Příkaz zněl: Už žádné útoky na okna slušného města! Čističi se s novými předpisy smířili. Brali to po schodech.

Mark Spitz a Gary se pustili nejdřív do těch nejtěžších těl. Navykle je vlekli, táhli a kopali po schodišti, hekali cestou škvárobetonovými střevy. Každým svědkem by pohnula jejich péče o mrtvolky a projevil by soustrast. Tlumená dunění skelských hlav hopsajících po schodech nahradila po pár patrech mokvavá, otravná žuchnutí. Pytle na těla byly na obou koncích vybavené držadly, ovšem výroba v morové éře – zpětně zabrané továrny byly převedeny na produkci položek, často fušerskou, mimo rámec jejich původního zaměření – znamenala, že chatrně připevněná poutka to vzdala obvykle po pár manévrech. Když se tak stalo, čističi chytili pytel zespodu a cítili, jak ve folii čvachtá mrtvolný mulč.

„Budem tomu říkat Laso,“ řekl Gary.

Mark Spitz neodpověděl. Neměl představu, o čem ten chlap mluví, a tak počkal, až bude uveden do kontextu. Času bylo dost. Byli v půli cesty ven na ulici. Nouzové osvětlení pořád fungovalo, a tak se nemuseli obávat renegátů vyskakujících ze tmy. Oba čističi dělali takový hluk, že by musel vyskočit už každý čertík, co bloumá po schodech.

„Náš skelolap. Budeme tomu říkat Laso.“

„Myslel jsem, že jste se dohodli na Drapáku,“ namítl Mark Spitz.

„Laso zní sofistikovanějc.“

Gary ve svém volném čase pracoval na prostředku k neutralizaci skelů. Rekrutoval Marka Spitze a Kaitlyn do jediné dosud existující skupiny respondentů na planetě, která týdně trénovala nadhozy. Poslední opakování zahrnovalo dlouhou tyč s ráčnovým obojkem na konci. Obojek byl následně připojen k síťovanému pytli vyrobenému ze stejného neroztržitelného a zubům odolného materiálu jako jejich uniformy. Když jste narazili na skela, nasadili jste mu obojek na krk a pak cukli dozadu. Obojek se pevně stáhl jako pouta a oddělil se od tyče. „A voilà – skel je v pytli.“ Chycená monstra neviděla ani se nemohla prokousat skrz. Byla neutralizovaná. Vy jste si pak s nimi mohli dělat, co jste chtěli.

Zádrhel spočíval v tom, že jediné, co jste se skelem mohli dělat, bylo sejmut ho.

Mark Spitz a Kaitlyn už na to při mnoha příležitostech Garyho upozorňovali, nepočítaje v to další kritické připomínky vztahující se k celému tomu nápadu. Skelolap neboli Drapni-ho neboli Laso, ať už tomu Gary říkal jakkoliv (krátce koketoval i s názvem Gary), se nedal použít v uzavřených prostorách. Vyžadoval nízkou hustotu nepřátel – se dvěma a vícero tvory v oblasti komplikovalo úkon příliš mnoho

proměnných. Svazovalo vám to obě ruce, takže jste nemohli na poslední chvíli, pokud to došlo tak daleko, provést průstřel lebky. Ale to už byla otázka realizace. Hlavním problémem samozřejmě bylo, že skelolap nikdo nechtěl. Zpočátku si vláda vyžádala zásobu čerstvě infikovaných a pečlivě vybraných na pokusy při výzkumu možné léčby, uvaření vakcíny, nebo prostě pro zkoumání jevu „ve jménu vědy“. Práce na vakcíně pokračovala – co taky měli dělat, vykopnout epidemiologa, protože se priority přesunuly na infrastrukturu? – a Buffalo ve svých podzemních laboratořích určitě pořád tvrdě makalo na centrifugách a elektronových mikroskopech, ale trh s čerstvými skely neexistoval, leda snad pro nějakou svéráznou mučírnu v Křupanově. Nikdo už slovo „léčba“ nepoužíval. Mor lidské tělo transformoval natolik, že už nikdo nevěřil, že by se dalo uzdravit. Jistě, kolovaly zvěsti, že tým švýcarských vědců zašitý kdesi v Alpách pracuje na postupu, jak zvrátit účinky choroby, ale většina přeživších viděla dost skelů na to, aby věděla, že morový verdikt se zvrátit nedá. Ne. Jediná věc, co se dá udělat se skelem lapeným do lasa, je utratit ho. Co možná nejdřív.